

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio prima. Vtrum gratia & virtus sint idem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

sed voluntas precedit credere, ergo fidem cum credere sit ex fide. Et soluit dicens quod hoc ideo est, non quia fides ex voluntate hominis proveniat, sed quia non est fides, nisi in eo quia vult credere. Cuius bonam voluntatem fides prævenit, non tempore, sed causa, & natura. Quod confirmat per Aug. Postea magis corroborat prædictam questionem per Aug. exponendo verba Apostoli, quibus videtur innuere quod cogitatio precedit fidem, & quod cogitatio est idem quod voluntas. Item nullus credit quod prius non cogitauerit, ergo cogitare precedit credere, & similiter voluntas fidem. Et soluit ostendens duplicem esse cogitationem, naturalem scilicet & gratuitam. Et hoc confirmat per Aug. Per hanc autem distinctionem docet Magister reducere omnes autoritates Augustini ad concordiam. Addit autem quod per gratiam prævenientem præcedit in homine quædam bona, ex gratia Dei & libere arb. Quædam verò ex libero arbitrio, & per talia non fit homo in gratia. Ostendit etiam quod hæc gratuita dona quæ ex gratia Dei & libero arbitrio proveniunt, non cadunt sub merito, ut quando de impio vel iniusto fit pius & iustus, quia nulla merita in ipso præcesserunt. Postea movet quandam dubitationem de gratia operante & cooperante, utrum scilicet sit una gratia, an diversæ. Respondet quod est una & eadem gratia, & idem donum, sed propter diversos effectus dicitur operans & cooperans. Et in hoc terminatur sententia lectionis, &c.

QVÆSTIO PRIMA.
Vtrum gratia & virtus sint idem.

Tho. 1. 2. q. 110. ar. 3.

Circa distinctionem istam queritur de tribus. Primum est, vtrum gratia & virtus sint idem, an differant realiter. Secundum est, in quo tãquam in subiecto sit gratia: vtrum videlicet sit in essentia animæ, an in aliqua eius potentia. Tertium est, vtrum diuisio gratiæ per operantem & cooperantem sit bona. Ad primum sic proceditur. Et arguitur quod gratia & charitas non sint idem, quia illa non sunt idem, quorum non sunt iidem actus, sed virtutis & gratiæ non est idem actus, quia gratia habet actum continuum in anima (scilicet gratificare animam) virtus vero habet actum interpolatum (scilicet opus meritorium) ergo &c.

Item quorum differentia diuisiue differunt, & ipsa differunt, sed differentia virtutis & gratiæ differunt, quia virtus diuiditur in morales, intellectuales, & theologicas, gratia verò in operantem & cooperantem, ergo &c.

IN contrarium est, quia quorum est eadem diffinitio, scilicet illa quæ ponitur in litera quod est qualitas bona mentis, ergo &c.

RESPONSIO. Quidam dicunt quod gratia & virtus differunt per essentiam. Quod probant sic, in omnibus principium essendi differt realiter à principio operandi, sicut videmus in naturalibus, quod forma substantialis ignis per quæ habet esse, differt realiter à calore, per quem habet agere. Sed gratia est principium essendi supernaturaliter, virtus autem est principium operandi supernaturaliter, ergo &c. Maior patet. Sed minor probatur, quia ad hoc quod aliquid operetur opera alicuius generis, oportet quod prius constituatur in esse illius generis. Ad hoc igitur ut aliquis operetur opera supernaturalia per virtutes theologicas oportet quod prius constituatur in esse supernaturali, quod fit per gratiã, quæ est quædam participatio esse diuini, ergo &c.

Hæc autem opinio deficit in duobus, scilicet in se, & in sua ratione: in se, quia destructo principio essendi destruitur principium operandi. Si ergo gratia esset principium essendi in esse supernaturali, & virtutes theologice principium operandi supernaturaliter, tunc destructa gratia, destrueretur omnes virtutes theologice, quod falsum est, quia destructa gratia manet fides & spes, deficit etiam in sua ratione. Quod enim principium essendi differat à principio operandi, fortè verum est de primo principio essendi, quod dat esse substantiale, ut satis patet in exemplo adducto. Sed de principio essendi secundario, quod dat esse accidentale, non potest esse verum. Calor enim qui dat esse accidentale igni, est ei immediatum principium agentis. Et ita cum gratia det esse accidentale, & non substantia-

tiale, nihil prohibet eam esse immediatum principium operandi, imò videtur quod e contrario sit arguendum sic, sicut se habent virtutes morales ad esse morale & opera moralia, sic se habent virtutes supernaturales ad esse supernaturalia, & ad opera supernaturalia. Sed per virtutes morales constituitur quis in esse morali, & per easdem perficitur ad opera moralia, & non per aliud, ergo similiter per virtutes supernaturales constituitur quis in esse supernaturali & per easdem perficitur ad opera supernaturalia. Neque est aliud (ut videtur) per quod homo constituitur in esse supernaturali, & per quod operatur supernaturaliter.

Sed dicit aliquis, quod per virtutes morales non constituitur homo in esse morali primò, sed per principia naturalia quæ sunt intellectus & voluntas: propter quod dicit Philof. 1. Polit. quod homo est animal naturale civile. Per virtutes autem constituitur in esse secundo morali, quod ordinatur immediate ad operationem. Et similiter est dicendum de gratia & virtutibus respectu esse supernaturalis. Sed istud non valet, quia per principia naturalia non constituitur homo in aliquo esse morali actu, aptitudine quadam, quod innuit Philof. 2. Ethic. loquens de virtutibus, & dicit, innatis quidem nobis suscipere eas, perfectis autem per assuetudinem. Sed per virtutes constituitur actu in primo esse morali, & per easdem perficitur ad opera moralia. Et idem est de esse supernaturali, & operibus supernaturalibus.

Dicendum ergo aliter quod supposito quod gratia sit aliquid creatum in anima (quo non supposito quæstio non haberet locum) oportet quod gratia sit idæ realiter cum virtute non quacumque, sed cum charitate quæ dat operibus efficaciam merendi. Quod patet dupliciter. Primum quia quæ differunt per essentiam possunt virtute diuina separari, vel saltem primum à posteriori, nisi forte alterum sit pura potentia, qui repugnat per se esse, quod dico propter materiam primum, de qua visum fuit supra, dist. 12. qu. 2. quod non potest ab omni forma separari. Sed gratia & charitas nullo modo separari possunt, ita ut sit alterum sine altero. Alioquin sequeretur quod idem homo saluaretur, & non saluaretur, quia decedens in finali gratia saluaretur, decedens vero sine charitate non saluaretur. Quia secundum Augustinum, Charitas est veritas quæ diuidit inter filios regni, & filios perditionis, ergo charitas & gratia non differunt per essentiam.

Secundò patet sic, quorum est vnus & idem actus non solum concomitantiè sed per essentiam, illa sunt vnum essentialiter & non solum per concomitantiam. Sed gratiæ & charitatis est vnus & idem actus non solum concomitantiè, sed per essentiam, ergo &c. Probatio minoris. Gratiæ enim & similiter charitatis sicut & cuiuslibet formæ est duplex actus. Primus quæ constituit in informatione & denominatione subiecti. Et hic est quo ad gratiam facere hominem Deo gratum, & quo ad charitatem Deo facere hominem charum, & manifestum est quod hæc sunt vnum, nec differunt nisi solo nomine. Alius est reddere opus meritorium. Et in isto similiter conueniunt, quare &c. Item si gratia & charitas differunt aut gratia præeminet charitati, aut e conuerso aut sunt æquales. Primum non potest dici, quia secundum Aug. 5. de trin. Charitate nulum donum Dei est excellentius. Nec secundum, quia sicut se habet perfectibile ad perfectibile, ita perfectio ad perfectionem. Sed potentia quam perficit charitas non excedit essentiam animæ quam secundum istos perficit gratia, ergo &c. Nec tertium, quia perfectiones specie differentes non possunt esse æquales, gratia autem & charitas si non sint idem, differunt specie, ergo &c. Et hoc videtur sentire Apostolus qui vtrique eisdem actus attribuit scilicet dare esse spirituale, & perficere ad opus meritorium. Nam de charitate dicit. 1. ad Cor. 13. Si linguis hominibus loquar, &c. charitatem autem non habeam nihil sum. & quo ad opus subdit infri. capi. eodem. Omnia suffert, omnia sperat, &c. De gratia verò quod det esse spirituale dicit idem Apost. primæ Corin. 13. gratia Dei sum id quod sum, & rursum quod perficiat ad opus meritorium subdit, abundantius omnibus laboraui non ego, sed gratia Dei mecum. Ad idem facit quod charis in græco, est idem quod gratia in latino, unde & a charis dicitur quasi sine gratia.

AD primum argumentum dicendum quod gratia &

& caritas habent primum actum continuum in subiecto scilicet facere hominem gratum vel charum. Secundum autem actum (scilicet perficere ad opus meritorium) non habent continuum, sed interpolatum, nec in hoc differunt gratia & caritas.

10 A D aliud patet ex dictis, non enim ponimus quod gratia sit idem cum virtute dicta absolute, sed cum caritate solum.

QVÆSTIO SECUNDA.

Virum gratia sit in essentia animæ sicut in subiecto.

Tho. 1. 2. q. 110. ar. 4.

A D secundum sic proceditur. Et videtur quod gratia sit in essentia animæ sicut in subiecto, quia vita respicit primo essentiam, sed gratia est vita animæ, ergo &c.

2 Item regeneratio correspondet generationi. Sed generatio primo & per se terminatur ad essentiam formæ, deinde ad potentias, ergo gratia per quam fit regeneratio primo respicit essentiam animæ, & mediante essentia respicit potentias.

3 Item sicut se habet essentia ad potentias ita potentia ad operationes, sed operatio non gratificatur nisi prius gratificata potentia, ergo nec potentia gratificatur, nisi prius gratificata essentia animæ.

4 IN contrarium arguitur, quia gratia est donum superadditum naturalibus. Sed si esset in essentia animæ non esset aliquid superadditum naturalibus sed magis interpositum inter essentiam & potentiam, ergo &c.

5 R E S P O N S I O. Hæc quæstio dependet à præcedente, qui enim dicunt quod gratia & caritas differunt realiter ponunt quod gratia est subiectiue in essentia animæ, quod probant dupliciter, vno modo quia in illo est gratia sicut in subiecto quod est primo gratum Deo, sicut in illo est albedo sicut in subiecto quod est primo album. Sed essentia animæ est prius grata Deo quam potentia, ergo &c. Probatio minoris, quia ut dicitur Gene. 4. respexit dominus ad Abel & ad munera eius, per quod datur intelligi quod persona quæ respicit essentiam primo est grata Deo, quam opera quæ respiciunt potentiam. Secundum probatur idem sic, habitus qui est in aliqua potentia, solum perficit ad actus illius potentie. Sed gratia perficit ad actus omnium potentialiarum, ergo non est in aliqua potentia, sed in eo quod est commune omnibus potentiis & illud est essentia, &c.

6 Sed istud non videtur, quia impossibile est quod habitus perficiens essentiam animæ, habeat maiorem colligantiam cum habitu perficiente voluntatem, quam cum habitu perficiente intellectum. Sed gratia habet maiorem colligantiam cum charitate, quæ est habitus perficiens voluntatem, quam cum fide quæ perficit intellectum, ergo &c. Maior probatur, quia qualis est habitus perfectibilis, talis videtur esse perfectionum. Quia igitur voluntas non habet maiorem colligantiam cum essentia animæ, quam intellectus, imò ut videtur minorem, vel saltem non ita immediatam, pari ratione nec habitus voluntatis potest esse magis colligatus cum habitu perficiente essentiam animæ, quam habitus intellectus. Minor autem clara est in exemplo posito: sequitur ergo conclusio, scilicet quod gratia non est in essentia animæ.

7 Ad primam rationem eorum dicendum quod essentia non est prius grata gratitudine supernaturali, de qua loquimur, quam potentia, quia gratia & gloria correspondent, sed essentia non glorificatur, nisi mediante potentia, ergo non gratificatur, nisi eadem mediante. Item omnis habitus (datus homini propter assequendum Deum per opus meritorium) perficit voluntatem, cuius est mereri, sed gratia est huiusmodi, ergo &c. Item si gratia perficeret essentiam animæ, perficeret ad omnes actus omnium potentialiarum, & prius ad priores, videlicet ad intellectum, quam voluntatem, hoc est falsum, ergo &c. Item supernaturalia, & maxime si sunt variabilia, supponunt naturalia inuariabilia, sed potentia animæ sunt inuariabiles circa essentiam animæ, gratia autem est variabilis, ergo &c. Et quod dicitur vltius quod imò, quia respexit dominus prius ad Abel, deinde ad munera eius. Non est

intelligendum quod Deus acceptando prius respexerit ad essentiam, & deinde ad opera. Sed est sensus quod acceptauit prius deuotionem offerentis, quæ est quidam actus interior voluntatis, deinde ad munera oblata. Et ita non est ad propositum, sed magis ad oppositum.

8 Quod autem dicitur secundo quod si esset solum in aliqua potentia non perficeret nisi ad actus illius potentie, verum est immediate, sicut & caritas non perficit nisi ad actum voluntatis immediate, sed quia actus & imperio voluntatis subiacet actus aliarum potentialiarum, ideo caritas ad omnes actus imperatos à voluntate perficit. Et idem est de gratia, si ponatur in sola voluntate subiectiue.

9 Dicendum ergo aliter, quod nec gratia, nec quicumque habitus acquisitus vel infusus est in essentia animæ. Quod patet clarè de habitibus acquisitis consideranti naturam habitus, quem distinguens Philo. 5. meta. dicit, habitus est, quo quis bene vel malè disponitur ad se vel ad alterum, bene quidem per bonum habitum, & malè per malum. Et secundum hoc, est duplex habitus: vnus qui est dispositio rei secundum naturam eius intra. Alius, qui est dispositio rei per comparisonem ad finem extra, siue ad operationem per quam finis attingitur. Exemplum primi est de sanitate per quam corpus bene disponitur in comparatione ad animam, prout ab ipsa est perfectibile, vel bene reagentibile. Exemplum secundi est de virtute quæ disponit in ordine ad operam virtuosa: ad rationem autem habitus quocumque modo sumpti requiruntur aliqua plura diuersis modis cõmensurabilia vt in eis possit inueniri aliqua media ratio, & aliquis determinatus modus commensurationis: quæ ratio vel modus vocatur habitus, sicut sanitas est debita commensuratio humorum. 4. adinueniem diuerfimo dè commensurabilium, qui tamen in sanitate reducuntur ad determinatum cõmensurationis modum: vnde vbi est vnus vnus modo se habens, vel plura semper similiter se habentia, ibi non requiritur aliquis habitus. Quum enim habitus ponat modum, ibi nullus est necessarius habitus, vbi modus ex natura rei est determinatus.

10 Ex his concluditur quod in essentia animæ nullus est habitus, non habitus qui est dispositio ad intra, quia habitus ad intra est dispositio rei habentis partes, quarum vna per habitum disponitur ad aliam. Oportet ergo illam partem quæ disponitur per habitum ad aliam partem ordinari. Sed anima cum sit vltima & cõpletiua forma hominis ad nihil aliud quod sit in homine ordinatur, non ad tempus, sed magis corpus ad animam, cum forma non sit propter materiam, sed potius econuerso (vt dicitur. 2. Phisic.) ergo in essentia animæ non potest esse aliquis habitus qui sit dispositio hominis secundum se. Item non potest esse in ea aliquis habitus qui sit dispositio hominis in comparatione ad opus, quia sicut dictum est, ad rationem habitus requiruntur plura adinueniem diuerfimo dè commensurabilia. Essentia autem animæ vna & simplex est, non habens partem & partem: ipsa etiam in quantum huiusmodi vno modo semper se habet. Potentia autem relata ad suas operationes diuerfimo dè ordinari & commensurari possunt. Contingit enim intelligere rectè & non rectè, propter multa quæ ad actum intelligendi concurrunt, scilicet phantasmata, & multa talia. Et similiter est de voluntate, propter quod in solis potentiis vt ordinantur ad actus, possunt esse habitus, in essentia verò animæ in quantum huiusmodi nullus.

11 De gratia autè, & omnibus habitibus infusis, quibus perficiant hominem in comparatione ad operationem bonam, quæ est ad vtilitatem personæ, (vt est gratia gratum faciens) vel ad vtilitatem ecclesie (vt sunt gratie gratis dæ) idem dicendum est, quod ipse sunt in illis potentiis, tanquam in subiectis, ad quarum actus perficiunt.

12 A D primum argu. dicendum quod in viuentibus vita naturæ, vita respicit essentiam animæ, tanquam primum principium vitæ: opera verò vitæ immediatius respiciunt potentias quæ differunt ab essentia, quia principium essendi substantialitèr potest differre à principio operandi. Sed vita supernaturalis quæ est per gratiam, quum sit quoddam accidentale, non oportet quod eius principium sit in alio, quam in potentia, quæ est principium operandi, quum & ipsum principium talis vitæ sit principium immediatum operationum, vt dictum est supra immediate.

Inf. d. 2. q. 20